

O P P O N E N S I B Í R Á L A T

CSEKE ZOLTÁN LÁSZLÓ

**A KÖZÖSSÉGI PIACSZABÁLYOZÁS ESZKÖZEI ÉS HAZAI
ALKALMAZÁSUK LEHETŐSÉGEI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ
INTERVENCIÓRA**

című doktori (Ph.D.) disszertációjáról

Pannon Egyetem

Gazdálkodási és Szervezéstudományi Doktori Iskola

A bíráló neve: Dr. Rieger László Fokozata: kandidátus

A dolgozatot elbírálásra megkapta 2011. év november

A dolgozat értékelését visszaküldte 2011. év december

Szöveges értékelés:

A jelölt a választott téma ismerője, anyagát mind tartalmi, mind alaki szempontból a kívánalmaknak megfelelően állította össze. Az értekezés teljes terjedelme 180 oldal, mellékletek és függelék nélkül 131 oldal.

A dolgozat felépítése tartalmi szempontból logikus. Előzetesen megállapítható, hogy a szerző a belső munkahelyi vita megállapításait komolyan vette és a javaslatokat építő jelleggel sikerült beépítenie a dolgozatába.

A témaválasztás időszerűsége:

A dolgozat címében szereplő közösségi piacsabályozás a Közös Agrárpolitikán (KAP-on) belül a 2013. év utáni tervezési időszakban új, illetve módosult szerepet fog betölteni. Az új célkitűzéseket jelenleg, illetve az elkövetkezendő hónapokban tárgyalják, illetve fogadják el a tagországok. Ezért minden munka, amely ezzel a kérdéskörrel foglalkozik aktuálisnak tekinthető. Cseke Zoltán, mint a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH) osztályvezetője már régóta foglalkozik a KAP kifizető ügynökségi feladataival ezen belül az intervenciós jogcímmel. Biztosak lehetünk abban, hogy a jelölt szakavatott a piacsabályozás gyakorlati megvalósítása során felmerülő kérdésekben. Magyarország európai uniós csatlakozása után nyilvánvaló feladat az

eredmények és jövőbeni lehetőségek áttekintése. A szerző dolgozatában elsősorban a intervenció területén tesz kísérletet a Közös Agrárpolitika hatásának bemutatására, értékelésére. Az általános elméleti megközelítés, valamint a gyakorlati végrehajtás bemutatása után a szerző egy kérdőíves felmérés és személyes interjú feldolgozásán keresztül vállalkozik hipotéziseinek értékelésére. A szerző a kutatási célok meghatározásakor megfelelően támaszkodott a témában már korábban ismert tudományos eredményekre. Ennek megfelelően a dolgozat témáját aktuálisnak és hasznosnak tartom, és mindenképpen javaslom a további kutatói munkát ezen a téren, mind tartalmilag és módszertanilag.

A téma igen nagy, így a szerzőnek bizonyos lehatárolásokat kellett tennie, amivel egyet kell érteni. A dolgozat utolsó fejezetében a további kutatási irányok megfogalmazásával jelzésre is került, hogy a jelenlegi dolgozat további kutatásoknak kiinduló pontja lehet.

A munka:

A dolgozat (120 oldalon) alapvetően 3 tartalmi részre osztható. Ezt követi a Következtetések, javaslatok; a Tézisek, önálló, újszerű eredmények; a További kutatási irányok; az Összefoglalás; az Irodalomjegyzék; valamint a Mellékletek. Így a dolgozat hagyományos szerkezetűnek mondható.

I.

A Bevezetés (9 oldal) a kutatás előzményeit, célkitűzéseket, módszertant, valamint a szerző által felállított hipotéziseket tartalmazza. A szerző itt kiemeli azt, hogy a kutatás kezdete egybeesett Magyarország Európai Unióba történő belépésével, vagyis a dolgozat egy különleges időszakot örökít meg az agrárgazdaságunkban.

A saját vizsgálatoknál alkalmazott módszertan bemutatása is itt történik. Megállapítható, hogy a munka során alkalmazott vizsgálati módszerek a tudomány világában már széles körben alkalmazásra kerültek, így megbízhatóak. Ebben a részben fogalmazza meg a szerző kutatásának 4 fő hipotézisét, melyek közül kiemelendő a vezető végzettségi szintje és az integrációba szerveződési hajlandóság, valamint a gazdaságok területi nagysága és az integrációba szerveződési hajlandóság közötti pozitív kapcsolat. A másik 2 hipotézis, amelyek raktárkapacitás létrehozási hajlandóság, valamint az alkalmazotti létszám és a gazdaság területének nagysága közötti pozitív összefüggést tételez fel, kevésbé tartom kérdésesnek, mivel a válasz elméleti megközelítésben is valószínűsíthető. Nagyobb gazdaság több munkaerőt alkalmaz, és nagyobb raktárkapacitást épít. Természetesen sokszor hasznos lehet az elméleti összefüggések empirikus alátámasztása.

II.

A 2. fejezet a szakirodalmi áttekintés, amely 42 oldal terjedelemben foglalkozik a piacszabályozás, a gabonaintervenciók intézményrendszer, a vizsgált térség, Vas megye, valamint a kérdőíves felmérések bemutatásával. A jelölt bizonyítja, hogy megfelelő, átfogó elméleti és módszertani ismeretekkel rendelkezik. Az alapos és kiterjedt irodalmi feldolgozás összesen 96 szakmai forrást dolgozott fel, melyben a legfontosabb hazai és nemzetközi szakirodalmi piacszabályozással kapcsolatos publikációk megemlítésre kerülnek. A szerző logikus, jól áttekinthető formában, megfelelő részletességgel foglalja össze a KAP múltjának, jelenének és lehetséges jövőjének szakirodalmát.

Ebben a részben, de a későbbi fejezetekben is (pl. 23., 31., 120., 122. o.,) javaslom a „közvetlen támogatások” megnevezés helyett a „közvetlen kifizetések” egységes használatát, mivel ez jobban fejezi ki a mezőgazdasági tevékenység társadalmi hasznosságának ellenértékét. A szerző egyébként több más helyen (pl. 26., 33. o.) a közvetlen kifizetéseket használja. Itt érdemes megjegyezni azt is, hogy a 2. táblázatban (43. o.) a szerző a KSH adataira hivatkozva 773 ezer gazdaságot vesz figyelembe, holott az Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatalban kevesebb mint 200 ezer regisztrált piaci szereplő van nyilvántartva. A két szám közötti jelentős eltérés rámutat a különféle adatgyűjtési módszerek torzításaira.

A gabona intervenciós tapasztalatok témában jónak tartom a felvásárlás, raktározás, értékesítés felosztást, illetve azt, hogy az adatok bemutatása mellett az intervenció intézményrendszere, az azt alátámasztó jogszabályok, MVH eljárásrendek áttekintése is megtörténik. Ezt a részt tovább lehetett volna erősíteni az intervenció közgazdasági modelljének bemutatásával ahol az intervenciós ár, piaci ár egymáshoz viszonyított nagysága alapján lehet bemutatni a piaci reagálásokat.

A „Vizsgált térség (Vas megye) bemutatása” című részben a szerző dinamikus megközelítésben vázolja fel a megye elmúlt 20 év fejlődését, változását. Ez azért is fontos, mert a vizsgált térség kérdőíves adatgyűjtésének eredményeiből vonja le a szerző a következtetéseket a hipotézisekről. Itt ki kell emelni a 9. táblázatban (57. o.) szereplő mezőgazdaságban működő vállalkozások szinte exponenciálisan növekvő számát, amely a piac élénkülése mellett rámutathat a piaci szereplők adóelkerülési, közteherviselés elkerülési próbálkozásaira.

Jónak tartom, hogy a Pannon Egyetem Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Doktori Iskolája korábbi kérdőíves felméréseinek tapasztalatai is bekerültek a szakirodalmi áttekintésbe. Ezzel a szerző kellően megalapozza a későbbi saját kérdőíves felmérését.

III.

A következő rész a saját vizsgálatok bemutatása 62 oldal terjedelemben. Alapvetően két részre osztható ez a fejezet, egyrészt a gabona intervenció hazai tapasztalatainak bemutatása történik, majd a kutatási hipotézisekkel kapcsolatos kérdőíves adatgyűjtés eredményei kerülnek feldolgozásra.

A 3.2.1. pont „A gabonaintervenció tapasztalatainak hasznosítása” 20 oldal terjedelmű. A szerző itt is a felvásárlás, raktározás, értékesítés tartalmi szerkezetben értékeli a térség intervenciós tevékenységét. Az összességében korrekt feldolgozás a megye példáján jól mutatja az elmúlt időszak intervenciós felvásárlás eseményeit. További többletértéket jelentett volna, ha a szerző jobban bemutatja, hogy a termelők számára a legjobb helyzet az amikor nincs szükség intervenciós beavatkozásra, mivel ekkor a tényleges piaci ár magasabb, mint amit a állam, illetve a EU ajánl a termékért. Az értékesítéssel kapcsolatban a szerző az alábbi megállapítást teszi (78. o.) „ügylet vevői gyakran egyéni érdekeiket előtérbe helyezve ...”. Fel szeretném hívni a szerző figyelmét, hogy a piaci szereplőknek mindig az a dolguk, hogy szabályok betartása mellett mindig az egyéni érdekeik szerint cselekedjenek. Ha ez nem így volna akkor a piac nem jól működne.

3.2.2. pont a „Kérdőíves Adatgyűjtés eredményei” című rész 42 oldal terjedelmű. 7 alrészben jól strukturáltan a gazdaságok főbb jellemzői, a raktárkapacitás, a termelők

integráció, intervenciós intézkedések, közraktározás, raktárkapacitások létrehozása, valamint egy személyes interjú kerül bemutatásra.

A kérdőíves feldolgozásnak alapvető gyengéje, hogy a vizsgálatoknál nem különül el a hajlandóság és a tényleges döntés például az integrációhoz történő kapcsolódás területén. Pedig a két típusú hozzáállás jelentős különbséget takar. A szerző további kutatása során potenciális lehetőség annak vizsgálata, hogy a szándéknyilatkozatot tevők milyen valószínűséggel valósítják meg elképzeléseiket. Illetve a megvalósításnak milyen egyéb feltételek megléte esetén van nagyobb valószínűsége.

A kérdőíves felmérés módszertani gyengeségei ellenére a kutatás eredményei igen jól alátámasztják az elméletileg logikus álláspontot, hogy a képzettség szintje, illetve a gazdaságok területi mérete pozitív kapcsolatban van az integrációs hajlandósággal. Ez nem más, mint a szövetkezeti gondolat. Szinte minden mezőgazdasági szereplőnek előnyös a korrekt szövetkezés, mivel így a kereskedőkkel, illetve a feldolgozókkal erősebb piaci pozícióból tud megállapodni. Fontos következtetésnek tartom a szerző azon megállapítását, hogy a „inkább a nagyobb gazdaságok éltek a közraktározás lehetőségével”. Jelenleg még sokan hirdetik, hogy a közraktárak segítik a kis- és közepes gazdaságokat a piaci áralkuban. A tények azonban azt mutatják, hogy a kis és közepes gazdaságok csak összefogva, szövetkezve tudnak megfelelő mennyiségű árut, megfelelő piaci áron értékesíteni, vagy raktározni.

Szakkifejezések:

A jelölt szakszerűen, szabatosan használja a szakkifejezéseket az értekezésben. Stílusa érthető, a dolgozat szövegébe illesztett 60 ábra és 33 táblázat szervesen kapcsolódnak a tárgyalt témához. A melléklet tartalmazza a dolgozat elemzéséhez kapcsolódó táblázatokat, kérdőívet, valamint az összefüggés vizsgálatok eredményeit. A jelölt fogalom és szakkifejezés használata megfelelő

A dolgozat a formai feltételeknek megfelel. A táblázatok, ábrák szemléletesen támasztják alá a szerző megállapításait. A mellékletek hasznos pótlólagos információkat szolgáltatnak a vizsgálatok részleteiről.

Publikációk:

Végezetül megállapítható, hogy a jelöltnek az értekezéssel kapcsolatos publikációs tevékenysége megfelelően széleskörű. Publikációs tevékenységét áttekintve megállapítható, hogy összes közleményeinek és konferencia előadásainak együttes száma 11. Ez elegendő a fokozat odaítéléséhez.

Újszerű eredmények:

A dolgozat tartalmi áttekintése után elmondható, hogy a jelöltnek sikerül újszerű tudományos eredményeket elérnie. Az általa felállított 4 hipotézis és az azok vizsgálati eredményei közül az alábbi két eredményt tekintem továbbra is fontosnak:

1. A gazdaságok vezetőinek képzettsége és az integrációba szerveződési hajlandóság között kapcsolat mutatható ki.
2. A gazdaságok területe és az integrációba szerveződési hajlandóság között kapcsolat mutatható ki.

Az eredmények vas megyei adatokra épülnek. A szerzőnek lehetősége van a későbbi kutatásokban a vizsgálat szélesítésére.

* * *

Összességében megállapítható, hogy a dolgozat tartalmában és formájában alkalmas a nyilvános vitára és eredményes védés esetén a Ph.D fokozat elnyeréséhez szükséges feltételeknek eleget tesz.

Budapest, 2011-12-05.

Dr. Rieger László Ph.D.
c. egyetemi tanár, Pannon Egyetem
1125, Budapest, Nógrádi u. 23/4
tel: +36 20 9474 583